

Din pricină că cercetătorul n-a lăsat să-i scape nici un prag și nici o cădere de apă întâlnite în cale, descrierea acestei călătorii obosește pe cititor. Pe o întindere de 272 de verste dincolo de Derbinskoe, Poliakov a fost nevoit să înfrunte 110 piedici: 11 praguri, 89 căderi de apă și 10 locuri unde drumul navigabil era întrerupt de trunchiuri și rădăcini de copaci aduse de apă. În medie, la fiecare două verste apa râului era prea mică sau plină de trunchiuri de copaci care împiedicau navigația. Lîngă Derbinskoe, Tîm are o lățime de 20, 25 stînjeni, dar cu cît e mai lat, cu atît apele lui sînt mai scăzute. Cotiturile dese, cursul rapid și apa puțină nu îngăduie nici o speranță că acest rîu ar putea deveni vreodată navigabil, în sensul deplin al cuvîntului. Părerăa lui Poliakov era că Tîm poate servi numai la transportul lemnului pe apă. Doar pe întinsul ultimelor 70, 100 de verste pînă la vărsare, adică tocmai acolo unde se pune cel mai puțin problema unei colonizări, Tîm devine mai drept și mai adînc, cursul lui se potolește, pragurile și căderile de apă dispar, astfel, pe porțiunea aceasta ar putea naviga și cutere sau vapoare mici de transport.

Cînd exploatarea resurselor bogate de pește o va prelua vreo societate care dispune de capitaluri mari, atunci se vor face încercări serioase pentru curățirea și adîncirea albiei; n-ar fi cu neputință ca de-a lungul râului, pînă la gurile lui, să se construiască o cale ferată și fără îndoială că venitul va răscumpăra din plin cheltuielile. Dar toate acestea rămîn planuri pentru un viitor îndepărtat. În momentul de față, cu mijloacele existente, cînd se au în vedere doar scopurile apropiate, bogățiile râului Tîm constituie un miraj. Colonistul din acest district duce aceeași viață de foamete și mizerie ca și cel din Alexandrovsk.

Valea râului Tîm, după descrierea lui Poliakov, este presărată de lacuri, bălți, rîpe și gropi. E lipsită de cîmpii, nu există lunci inundabile și numai din cînd în cînd apar depresiuni, găvane, care nu sînt altceva decît iazuri năpădite de rogoz. Pe povîrnișurile malului muntos se înalță păduri dese de conifere, iar pe celălalt mal cresc mesteceni, sălcii, ulmi și păduri întregi de

plopi. Plopii sînt foarte înalți; cei care au crescut lîngă mal sînt săpați de ape și cad cu timpul în rîu formînd adevărate baraje. Din arbuști crește: mălinul, sălcișul, măceșul, păducelul... Țînțarii roiesc pretutindeni. În dimineața zilei de 1 august a căzut bruma.

Cu cît te apropii mai mult de mare, cu atît vegetația devine mai săracă. Treptat plopii dispar, copacii se transformă în tufișuri și în peisajul general predomină greabănul malului de nisip, uneori de turbă acoperit cu mușchi și cu tufe mici de poame. În schimb rîul se lățește ajungînd pînă la 75, 100 stînjeni, malurile, mult mai joase, sînt presărate cu bălți, de jur împrejur se întinde tundra... dinspre mare începe să se simtă suflul unui vînt înghețat.

Tîm se varsă în golful Niisk sau Tro – un mic deșert acvatic care servește drept vestibul spre Marea Ohotsk sau, ceea ce este același lucru, spre Oceanul Pacific. Prima noapte petrecută de Poliakov pe malul acestui golf a fost senină și rece; pe cer strălucea o cometă micuță, cu coada bifurcată. Poliakov nu și-a notat gîndurile care-i treceau prin minte admirînd cometa și ascultînd zgomotele nopții. Somnul „l-a biruit“. A doua zi dimineața soarta l-a răsplătit printr-o priveliște neașteptată: la gurile rîului, lîngă intrarea în golf, acostase o corabie întunecată cu bordurile albe; avea o formă minunată, iar de prova vasului era legat un vultur viu.¹

Țărmurile golfului au produs o impresie tristă asupra lui Poliakov. El le consideră tipice pentru ținuturile polare. Vegetația este săracă, pipernicită. Golful e despărțit de mare printr-o fișie lungă de nisip provenită din dune, dincolo de care pe mii de verste se întinde marea posomorită și neospitalieră. Oricare tînar cititor pasionat al lui Mayne Reid, cînd se dezvelește noaptea și tremură de frig, visează fără greș o astfel de mare. Priveliște ruptă dintr-un coșmar. Suprafața apei are culoarea plumbului,

1. La gurile rîului, o prăjină lungă de doi stînjeni n-a putut să atingă fundul apei. Ar putea pătrunde așadar în golf și vase mai mari. Dacă Marea Ohotsk ar fi navigabilă pe lîngă Sahalin, vapoarele și-ar putea găsi aici un adăpost sigur și liniștit (n.a.).

iar deasupra ei se întinde „pîcla cenușie a cerului apăsător de mohorît“. Valurile furioase izbesc țărmlu pustiu pe care nu zărești nici un copac, și numai arareori apare pe crestele înspumate pata neagră a unei balene sau foci.¹

De cîțiva ani însă, ca să ajungi în districtul Tîmovsk, nu mai este nevoie să treci peste Pilinga, prin rîpe și gropi. Am mai spus că din Alexandrovsk se călătorește spre districtul acesta prin valea rîului Arkai; caii de poștă se schimbă la stația de poștă din Arkovo. Drumurile sînt minunate și caii merg repede. La șaisprezece verste de stația din Arkovo întîlnești primul sat din districtul Tîmovsk; numele lui îți amintește o poveste orientală – Armudanul de Sus. Satul ființează din 1884 și este situat pe coasta unui deal și pe malul rîului Armudan, unul din afluenții lui Tîm. În total sînt aici 178 de locuitori: 123 bărbați și 55 femei. Satul are 75 de gospodării pe lîngă care trăiesc încă 28 coproprietari. Colonistul Vasiliev, de pildă, are doi. În comparație cu districtul Alexandrovsk, în majoritatea satelor din districtul Tîmovsk sînt foarte mulți coproprietari sau copărtași, un număr mic de femei și foarte puține familii legitime. În Armudanul de Sus, din 42 de perechi numai 9 au fost legitimate. Femei libere, venite de bunăvoie după bărbații lor, sînt numai trei, tot atîtea ca la Krasnii-Iar sau Butakovo, sate înființate numai de un an. Această lipsă de femei și de familii, atît de izbitoare în comparație cu celelalte districte din Sahalin, nu se datorește unor condiții speciale, locale sau economice, ci simplului fapt că toate loturile de ocnași nou-sosiți sînt repartizați la Alexandrovsk și, după cum spune proverbul, „câmașa ta fiindu-ți mai aproape“, autoritățile locale aleg pentru districtul lor „tot ce-i mai bun, iar ce e mai prost, ne dau nouă“, așa mi-au explicat situația funcționarii din districtul Tîmovsk.

Izbele din Armudanul de Sus sînt acoperite cu paie sau coajă de copaci. La unele, ochiurile ferestrelor sînt bătute în scînduri.

1. La mijlocul lunii iunie, inginerul de mine Lopatin a găsit marea acoperită de gheață care s-a menținut pînă în iulie. În ziua de Sfîntul Petru apa îngheța în ceainic (n.a.).

Peste tot o sărăcie cu adevărat lucie. Vreo douăzeci de coloniști sînt plecați să-și cîștige traiul prin alte părți. Pentru cei 75 de gospodari și 28 coproprietari nu sînt decît 60 deseatine de pămînt cultivabil. Se însămînțează numai 183 de puduri de grîu, adică mai puțin de două puduri de gospodărie. De fapt, oricît s-ar semăna, ar fi greșit să te bizui numai pe agricultură. Situat mult deasupra nivelului mării, satul nu poate avea nici o apărare împotriva vînturilor din nord; zăpada se topește aici cu două săptămîni mai tîrziu decît în satul învecinat Malo-Tîmovo. Pentru pescuitul din timpul verii, trebuie străbătută o distanță de 20, 25 verste pînă la riul Tîm, iar în ce privește vînătoarea, ea este privită ca o distracție și contează atît de puțin din punct de vedere economic, încît nici n-ar trebui să mai pomenesc de ea.

Am găsit pe gospodari acasă împreună cu familiile lor, nimeni nu făcea nimic, deși nu era zi de sărbătoare, și pe acea vreme caldă de august toți, de la mic la mare, ar fi putut să-și găsească de lucru la cîmp sau la rîu, unde în perioada aceasta peștele este în abundență. Gospodarii și concubinele lor se plictiseau de moarte și erau bucuroși să lungească vorba, cu una, cu alta. În lipsă de ocupație, ba făceau haz de necaz, ba se văicăreau amarnic. Toți erau niște ratați – nevropați și pesimiști, „oameni de prisos“, cum se spune. Se zbatuseră în fel și chip ca să cîștige o bucată de pîine și irosindu-și puținele lor rezerve de energie s-au lăsat în voia întîmplării, pentru că aici „tot nu ajungi la nimic“, și „nu-i chip să faci ceva“. Inactivitatea silită s-a transformat treptat în obicei și acum, plictisiți și moleșiți, stau și așteaptă să le pice norocul în poală. Pînă și somnul și-l fac în silă; nu se apucă de nimic și cred că nici nu mai sînt în stare să facă ceva. Poate doar să joace cărți. Oricît ar părea de ciudat, în Armudanul de Sus jocul de cărți înflorește și jucătorii de aici sînt vestiți în întregul Sahalin. Din cauza lipsei de bani, joacă pe mize foarte mici, în schimb joacă tot timpul, fără să răsufle, ca în piesa *Treizeci de ani sau viața unui jucător*. Am avut o convorbire cu unul din cei mai pătimași cartofori, colonistul Sizov:

— De ce nu ne dă drumul pe continent, înălțimea-voastră? m-a întreat el.

— Păi, de ce vrei să te duci? am glumit eu. Acolo poate n-o să ai cu cine să joci.

— Ehe, acolo-i joc, nu glumă!

— Ce joci, stos? l-am întrebat după un minut de tăcere.

— Întocmai, înălțimea-voastră, stos.

Cînd am plecat din sat, l-am întrebat pe vizitiul meu, ocnaș și el:

— Oamenii ăștia joacă pe ceva?

— Păi, altfel cum?!

— Dar ce mai au ei de pierdut la cărți?

— Cum ce? Rația de la stat, pîinea sau peștele afumat. Cîte unul își pierde și hainele de pe el. Și atunci rabdă de foame și dîrdîie de frig.

— Bine, dar atunci ce mănîncă?

— Ce mănîncă? Joacă iar, și dacă cîștigă mănîncă, altfel, se culcă nemîncat.

Mai jos, pe cursul aceluiași afluent se află încă un sat, ceva mai mic, Armudanul de Jos. Am ajuns acolo seara tîrziu; noaptea am petrecut-o în casa gardianului, în pod, aciuat lîngă coșul sobei, pentru că gardianul nu m-a lăsat să intru în odaie. „Nu puteți înnopta aici, înălțimea-voastră, e prăpăd cu ploșnițele și gîndacii noștri! mi-a spus el desfăcîndu-și brațele a neputință. Pofțiți, vă rog, sus, în pod.“ Ca să ajung „sus“, a trebuit să mă cațăr pe întuneric pe o scară exterioară, udă și alunecoasă din cauza ploii. Cînd m-am întors din nou jos, după tutun, am văzut cu ochii mei „prăpădul“: era ceva fenomenal, ceva care, desigur, nu-i cu putință decît în Sahalin. Pereții și tavanul păreau căptușiți cu un vâl de doliu care unduia ca sub o adiere de vînt; după punctele mici, răzlețe ce mișunau febril îți dădeai seama din ce se compune acea masă în continuă fierbere. Se auzea un foșnet și o fojgăială, ca și cum gîndacii și ploșnițele stăteau la sfat în vederea unei expediții.¹

1. E interesant că locuitorii Sahalinului sînt convinși că ploșnițele și gîndacii se aduc din pădure, odată cu mușchiul, cu care se astupă crăpăturile

Armudanul de Jos are 101 locuitori: 76 bărbați și 25 femei. În total sînt 47 de gospodari și 23 de coproprietari. Am notat 4 familii legitime și 15 nelegitime, iar femei libere numai două în tot satul. N-am găsit nici un locuitor între 15 și 20 de ani. Toți trăiesc în sărăcie. Numai două case au fost acoperite cu șifă, iar restul, ca și la Armudanul de Sus, cu coajă de copaci. Pe alocuri ferestrele n-au geamuri sau sînt bătute în scînduri. La recensămînt n-am înregistrat nici un argat, nici stăpînii nu prea au ce face, 21 de persoane erau plecate prin alte părți după cîștig. Începînd din 1834, cînd a luat ființă satul, s-au defrișat numai 37 de deseatine pentru ogoare și grădini de zarzavat, revenind cîte jumătate de deseatină de fiecare gospodărie. S-au semănat 183 de puduri de grîu de toamnă și de primăvară. Satul nu seamănă deloc cu o așezare agricolă. Locuitorii formează o masă pestriță de ruși, polonezi, finlandezi și gruzini; o ceată de flămînzi și zdrențăroși adunați aici, fără voia lor și la întîmplare, ca după un naufragiu.

Satul următor se află chiar pe malurile rîului Tîm. A fost fundat în 1880 și denumit Derbinskoe în cinstea directorului închisorii, Derbin, ucis de un ocnaș pentru nemaipomenita lui cruzime. Acel Derbin era încă un om tînăr, dar avea o fire aprigă și neînduplecată. Oamenii care l-au cunoscut povestesc că umbla întotdeauna și pe străzi, și prin închisoare, cu o bîtă în mînă, cu care cotonogea pe ocnași. A fost ucis în brutăria închisorii; apărîndu-se, a căzut în copoaie însîngerînd aluatul pregătit pentru pîine. Moartea lui Derbin a fost întîmpinată de toți ocnașii cu multă bucurie; drept recunoștință, au strîns șaizeci de ruble și le-au dat asasinului.

În trecut satul Derbinskoe a avut mult de pătimit. O parte a văii pe care se află situat satul fusese acoperită toată de o

dintre birne, la construcția caselor. Această părere se datorește faptului că de îndată ce crăpăturile pereților sînt astupate cu mușchi, se ivesc ploșnițe și gîndaci. Bineînțeles că mușchiul nu are nici o vină; insectele sînt aduse de dulgheri care, cît timp clădesc casa, dorm în închisoare sau prin locuințele coloniștilor (n.a.).